

DOR: 20.1001.1.26453800.1399.4.7.2.7

Resistance Elements in *Farangis*

Gholamreza Salemian^{1*}

Associate Professor of the Department of Persian Language and Literature, Razi University

Maryam Ezzati²

M.A. Student of Persian Language and Literature, Razi University

(Received: 15/04/2020 ; Accepted:16/08/2020)

Abstract

Farangis is the title of a memoir narrated by Mahnaz Fattahi in place of Farangis Heidarpour, a heroine from Gilan-e-gharb. In the present study, resistance elements of the Farangis have been extracted by using descriptive-analytical method and based on the library-study, the frequency of each of these elements has been demonstrated by using diagram. The findings of the study indicate that in this book, the positive elements such as: Anti-xenophobia, religious beliefs, courage and bravery and courage and resistance of women, as well as negative elements such as: bombardment and fusillade, description of martyrs and the wounded, migration and escape of the people and the planting landmines, and enemy are more frequent compared to other elements. Also, the positive elements with 49% and the negative elements with 51% are almost equal; therefore, it can be claimed that the memories of the Holy Defense, in addition to the indices of positive Resistance, has negative elements as well. Apparently, these negative elements do not reflect the negative face of the war, but rather indicate the oppressed Iranian people and the hostility of the invader enemy.

Keyword: *resistance elements, Holy Defense, memory of Holy Defense, Farangis, Mahnaz Fattahi.*

1 . * Corresponding Author: salemian@razi.ac.ir

2 . maryam.ezzati290@gmail.com

مؤلفه‌های پایداری در کتاب فرنگیس

غلامرضا سالمیان^{۱*}

دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه رازی

مریم عزتی^۲

دانشجوی کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه رازی

(تاریخ دریافت: ۹۹/۰۱/۲۷؛ تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۵/۲۶)

صفحات: ۳۴-۱۷

چکیده

فرنگیس عنوان خاطره‌نوشته‌ای است که مهناز فتاحی از زبان فرنگیس حیدرپور، یکی از شیرزنان اهل گیلان غرب روایت کرده است. در پژوهش حاضر به روش توصیفی-تحلیلی و با تکیه بر پایه مطالعه کتابخانه‌ای، مؤلفه‌های پایداری کتاب فرنگیس استخراج و با بهره‌گیری از نمودار، بسامد هر یک از این مؤلفه‌ها نشان داده شده است. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که در این کتاب، مؤلفه‌های مثبت از جمله: بیگانه‌ستیزی، باورهای دینی و مذهبی، رشادت و دلاوری و شجاعت و مقاومت زنان همچنین مؤلفه‌های منفی چون بمباران و گلوله باران، توصیف شهیدان و مجروحان، مهاجرت و فرار مردم، مین‌گذاری دشمن بسامد و فراوانی بیشتری نسبت به دیگر مؤلفه‌ها دارند. همچنین مؤلفه‌های مثبت با ۴۹ درصد و مؤلفه‌های منفی با ۵۱ درصد، تقریباً با یکدیگر مساوی هستند؛ در نتیجه می‌توان گفت خاطرات دفاع مقدس، علاوه بر شاخص‌های پایداری مثبت، مؤلفه‌های منفی نیز دارند. بدیهی است این مؤلفه‌های منفی، بیانگر چهره منفی جنگ نیست؛ بلکه نشان‌دهنده مظلومیت مردم سرزمین ایران و درنده‌خویی دشمن تجاوزگر است.

کلمات کلیدی: مؤلفه‌های پایداری، دفاع مقدس، خاطره، فرنگیس، مهناز فتاحی.

۱. * نویسنده مسئول: salemian@razi.ac.ir

۲. maryam.ezati290@gmail.com

۱- مقدمه

ادبیات پایداری ادبیاتی است که در آن شاعران و نویسندگان به شرح مقاومت‌های انسان‌ها در برابر عوامل داخلی و خارجی می‌پردازند. با آغاز هشت سال دفاع مقدس، ایران وارد مرحله جدیدی از تاریخ ادبیات شده و ادبیات دفاع مقدس که زیر شاخه ادبیات پایداری است به وجود آمد که شامل گونه‌هایی از جمله شعر، رمان، خاطره و... است که بخشی از آن در دوره هشت ساله جنگ تحمیلی نوشته شد و بخشی دیگر بعد از آن دوران به نگارش در آمد. با وجود اینکه خاطره‌نگاری حجم چشمگیری از ادبیات دفاع مقدس را شامل می‌شود، بهترین کارکرد را در این حوزه به دست آورده است؛ زیرا خاطره با واقعیت بیشتر مطابقت دارد و موجب می‌شود که نسل جوان، اطلاعات بیشتری از آن دوران کسب کند. در این نوشتار تلاش کرده‌ایم «کتاب فرنگیس» از مهناز فتاحی را که دربرگیرنده خاطرات جنگ بانوی قهرمان کرمانشاهی است، بررسی کنیم.

۱-۱- بیان مسأله، هدف و روش

جنگ تحمیلی موجب پدید آمدن دوره‌ای جدید در ادبیات با نام ادبیات دفاع مقدس شد که یکی از زیرمجموعه‌های ادبیات پایداری در ایران است. در این حوزه، خاطره‌نگاری گونه‌ای از روایت است که نویسندگان دفاع مقدس با استفاده از آن، نسل جدید را با مفهوم پایداری بیشتر آشنا می‌کند. کتاب فرنگیس، اثری از این دست است که روایت‌گر داستان حماسه و دلآوری بانوی مبارز کرمانشاهی است. این کتاب علاوه بر مستند بودن، عناصر داستانی نیز دارد. مهناز فتاحی با قلم روان خود، به ثبت خاطرات فرنگیس حیدرپور همت گماشته است. در این اثر، فرنگیس بانوی شجاع و قهرمان گیلان غربی، در دفاع از خانواده و زادگاهش روستای آوه‌زین، مبارزه و ایستادگی می‌کند.

با توجه به نقش آفرینی بارز زنان در هشت سال دفاع مقدس ضروری است ضمن بررسی جلوه‌های پایداری و مقاومت این زنان مبارز در اثر نام برده شده، ایشان جایگاه و عملکرد آنان نیز تحلیل شود. همچنین با مقایسه و بیان وجوه تشابه و اختلاف قهرمان این کتاب با سایر زنان مبارز، سیمای رنج کشیده و محروم استان مرزی کرمانشاه نیز شناسانده شود. در این مقاله با رویکردی توصیفی - تحلیلی و با تکیه بر کتاب فرنگیس نوشته مهناز فتاحی، اهداف بیان شده را بررسی و تحلیل می‌کنیم.

۱-۲- پیشینه پژوهش

از پژوهش‌های انجام شده در موضوع مؤلفه‌های پایداری در ادبیات، می‌توان به این مقالات اشاره کرد:

امیری خراسانی و حسن پور (۱۳۸۹)، در مقاله‌ای مؤلفه‌های پایداری را در سیمای شخصیت‌های رمان‌های دفاع مقدس بررسی کرده‌اند. غنی پور ملک‌شاه و همکاران (۱۳۹۱)، مؤلفه‌های پایداری را در اشعار طاهره صفارزاده تحلیل کرده‌اند. جهانشاهی افشار و روستا (۱۳۹۲)، در پژوهش خود هجوم مغول به ایران و مؤلفه‌های پایداری را در اشعار سیف فرغانی بررسی کرده‌اند. آقاخان‌بی بیژنی و همکاران (۱۳۹۳)، در مقاله‌ای در تحلیل چند مؤلفه پایداری در آثار شاعران پایداری به این نتیجه رسیده‌اند که توجه هرچه بیشتر به مؤلفه‌های پایداری، باعث ترویج صلح و عدالت‌محوری می‌شود. امیری خراسانی و احسانی (۱۳۹۳)، طی پژوهشی، ضمن شمردن مؤلفه‌های پایداری در اشعار اقبال لاهوری و ارائه تصویری روشن از این شاخصه‌ها، به استخراج شاهد مثال‌هایی از اشعار فارسی این شاعر گران‌قدر مبادرت ورزیده‌اند. کمالی بانیانی و

ممتحن (۱۳۹۵)، در نوشتاری به استخراج و تحلیل مؤلفه‌های پایداری در اشعار میرزاده عشقی پرداخته‌اند. بیگ‌زاده و الماسی (۱۳۹۵)، جلوه‌های مقاومت را در شعر یدالله بهزاد کرمانشاهی بررسی کرده‌اند. محمودی و همکاران (۱۳۹۵)، به بررسی مؤلفه‌های پایداری در رمان زمین سوخته پرداخته‌اند. محمدیان و رجیبی (۱۳۹۵)، در مقاله‌ای جلوه‌های ادبیات پایداری را در اشعار حمید سبزواری بررسی کرده‌اند. باوان پوری و همکاران (۱۳۹۶)، جلوه‌های ادب پایداری را در شعر نسیم شمال با تکیه بر دیوان باغ بهشت بررسی کرده‌اند. ابراهیم تبار (۱۳۹۶)، در پژوهشی مؤلفه‌های پایداری را در اشعار سیمین بهبهانی بررسی کرده است. همان‌گونه که بیان شد، پژوهش‌های بسیاری در موضوع مؤلفه‌های پایداری انجام شده است، اما تنها پژوهش انجام‌شده درباره کتاب فرنگیس، پژوهش شیخ و همکاران (۱۳۹۶) است که به بررسی زبان زنانه در پنج اثر داستانی ادبیات پایداری، از جمله فرنگیس پرداخته‌اند.

۱-۳- سؤال پژوهش

مؤلفه‌های پایداری مثبت و منفی در کتاب فرنگیس کدام‌اند؟ و بسامد هر یک از آن‌ها چند درصد است؟

۲- خلاصه کتاب فرنگیس

فرنگیس سال ۱۳۴۰ در «آوه‌زین»، یکی از روستاهای گیلان غرب به دنیا می‌آید. او خانواده‌ای پرجمعیت دارد و از وقتی که خود را می‌شناسد طعم فقر و تنگدستی را می‌چشد. زمانی که ده‌ساله می‌شود پدرش برخلاف میل تصمیم می‌گیرد او را به عقد مردی عراقی و ثروتمند درآورد، اما در لحظات آخر این وصلت سر نمی‌گیرد و پنج سال بعد از این اتفاق با خواستگارش علیمردان که اهل گورسفید است، ازدواج می‌کند. با آغاز جنگ تحمیلی، مردم روستا از جمله برادران فرنگیس به مناطق جنگی می‌روند، اما جنگ شدت بیشتری می‌گیرد و دشمن پیشروی می‌کند. مردم روستا در کوه‌های اطراف پنهان می‌شوند و در این میان فرنگیس به همراه پدرش به خاطر گرسنگی و تشنگی شبانه به روستا می‌روند و آذوقه می‌آورند، اما در راه بازگشت دو سرباز عراقی را در کنار چشمه می‌بینند و او برای آنکه اسیر دشمن نشود، یکی از عراقی‌ها را به وسیله تبر می‌کشد و سرباز دیگر را با سنگی که به سمت او پرتاب می‌کند زخمی کرده، با واکنشی سریع او را اسیر می‌کند. مردم دوازده روز در کوه‌ها آواره بودند؛ ولی بعد از مدتی نیروهای نظامی به آن‌ها سفارش می‌کنند که روستا را ترک کرده، به جای امنی بروند. فرنگیس به همین ترتیب از روستایی به روستای دیگر مهاجرت می‌کند، تا اینکه در سال ۱۳۶۱ با مبارزه و دلاوری مردم و رزمندگان ایرانی، نیروهای عراقی تا آن طرف گورسفید عقب‌نشینی می‌کنند. با شنیدن این خبر، فرنگیس و مردم به روستایشان بازمی‌گردند، اما دشمن دوباره و حتی بیشتر از قبل حمله‌های هوایی را آغاز می‌کند.

در تیرماه سال ۱۳۶۷ اعلام می‌شود که ایران قطعنامه ۵۹۸ را پذیرفته و جنگ تمام شده است، اما عراق با همکاری منافقان به مرزها تجاوز می‌کند و نیروهای نظامی و مردمی موفق به شکست آن‌ها می‌شوند. کتاب فرنگیس با ورود رهبر به گیلان غرب و دیدار فرنگیس با ایشان پایان می‌پذیرد.

۳- بررسی مؤلفه‌های مثبت پایداری در کتاب فرنگیس

طبق بررسی انجام شده، مؤلفه‌های مثبت پایداری در کتاب فرنگیس، در قالب سیزده عنوان شمارش پذیر است که در ادامه

توضیح مختصری برای هر عنوان آورده می‌شود.

۳-۱-۱- مقاومت و مبارزه‌طلبی

مقاومت و مبارزه‌طلبی در کتاب فرنگیس به مؤلفه‌های دیگری چون فعالیت‌های انقلابی، بیگانه‌ستیزی، حضور داوطلبانه و خودجوش مردمی در جنگ با دشمن و مقاومت و شجاعت زنان تقسیم شده است که نقطه مشترک همه این مؤلفه‌ها مقاومت و مبارزه‌طلبی مردم است.

۳-۱-۱-۱- فعالیت‌های انقلابی

مردم در دوره پهلوی به دلیل اوضاع نابسامان سیاسی و ناعدالتی‌های اجتماعی در گروه‌های مختلف به مخالفت با حکومت برخاستند. آن‌ها با هدف بهتر شدن اوضاع کشور و همچنین برانداختن حکومت سلطنتی، درصدد ایجاد انقلاب در ایران شدند. به اعتقاد برخی از متفکران آن دوره، انقلاب:

«عبارت است از طغیان و عصیان که مردم علیه نظام حاکم موجود برای ایجاد وضع و نظمی مطلوب انجام می‌دهند؛ یعنی انقلاب از مقوله عصیان و طغیان است علیه وضع حاکم برای وضعی دیگر. پس ریشه‌های انقلاب دو چیز است: یکی نارضایتی و خشم از وضع موجود و دیگر آرمان یک وضع مطلوب» (مطهری، ۱۳۶۱: ۳۰).

رحیم و ابراهیم، برادران فرنگیس، به دلیل رفت‌وآمدی که به شهر داشتند، با انقلاب و آرمان‌های امام خمینی (ره) آشنا شده بودند؛ بنابراین با انتقال مفاهیم انقلاب به خانواده خود، آن‌ها را آگاه می‌کردند.

«رحیم و ابراهیم نوجوان بودند. گاهی می‌آمدند و از انقلاب حرف می‌زدند. از مردی می‌گفتند که روحانی است و ضد شاه است» (فتاحی، ۱۳۹۷: ۷۰).

۳-۱-۲- بیگانه‌ستیزی

در آموزه‌های دین اسلام و به ویژه مذهب شیعه، مردم همواره برای دفاع از وطن، جان، مال و ناموس خود، به مبارزه و پایداری سفارش شده‌اند. سیره امام علی (ع) و امام حسین (ع) نیز گواهی راستین بر این مدعا است؛ از جمله در خطبه بیست و هفتم (جهاد) از نهج البلاغه، امام علی (ع) مردم کوفه را به دلیل سستی در دفاع، سرزنش می‌کند (نهج البلاغه، ۱۳۸۹: ۵۱). زمان حمله نظامی رژیم بعثی عراق به ایران مردم از سراسر کشور و در هر قشری برای مقابله با دشمن بسیج می‌شوند.

«الآن نیروهای خودی و سپاه جلوی سربازهای عراقی ایستاده‌اند همه نیروها توی گورسفيد دارند می‌جنگند. مردم گیلان غرب همه تفنگ دست گرفته‌اند و دارند می‌جنگند» (فتاحی، ۱۳۹۷: ۱۰۵).

مردم روستا برای تشویق یکدیگر به مبارزه، اخبار اولیه جنگ را در نزدیکی خود اطلاع‌رسانی می‌کنند.

۳-۱-۳- حضور داوطلبانه مردمی در جبهه‌های جنگ با دشمن

با تجاوز و پیشروی رژیم بعث در خاک ایران، مردمی که در مناطق و روستاهای مرزی زندگی می‌کردند، با غیرت و حمیتی که داشتند، برای مقابله با دشمن مسلح شده، به مبارزه برخاستند.

«نیروهای مردمی در همه صحنه‌ها- از روستا گرفته تا شهرهای کوچک و بزرگ- در کوه‌ها، کویرها و دشت‌ها و همه صحنه‌های نبرد حضور داشته، یار و یاور نیروهای نظامی بودند» (منصوری لاریجانی، ۱۳۸۹: ۲۹۰).

مبارزه مردم بومی در کنار نیروهای نظامی اهمیت ویژه و خاصی داشت؛ زیرا آن‌ها با مناطق جنگی آشنایی بهتری داشتند و این سبب می‌شد که عملیات‌ها با موفقیت بیشتری انجام شود.

«میان صلوات مردم ده، مردها به راه افتادند تا به طرف «قصر شیرین» و «سرپل ذهاب» بروند. دستمال به سر بسته بودند و تفنگ‌ها توی دستشان بود» (فتاحی، ۱۳۹۷: ۷۶).

زمانی که دشمن قصد پیشروی و تسخیر شهرهای مرزی کرمانشاه را دارد، گروهی از مردان مبارز روستا برای مقابله با دشمن به مناطق جنگی می‌روند.

۳-۱-۴- شجاعت و مقاومت زنان

یکی از پربسامدترین مؤلفه‌های پایداری در کتاب فرنگیس، شجاعت و مبارزه زنان است. بسامد بالای این مؤلفه، نشان‌دهنده روحیه مقاوم و محکم زن گُرد است. زنی که مشکلات جنگ او را از پای در نمی‌آورد.

«زنان به عنوان گروهی که حافظ میراث فرهنگی و ناقل هنجارها و ارزش‌های انسانی به شمار می‌آیند و تعادل و ثبات جامعه و نظام فرهنگ‌پذیری و آموزشی آن با نام آنان رقم می‌خورد، بیشترین آسیب را از وقوع بحران‌های اجتماعی چون جنگ پذیرا می‌شوند» (مرتوس، ۱۳۸۳: ۸).

«وقت رفتن، دایی احمد دست روی شانهم گذاشت و گفت: فرنگیس، تو غیرت مردها را داری. حواست به بقیه باشد» (فتاحی، ۱۳۹۷: ۱۰۰).

۳-۲- رشادت و دلاوری

رشادت و دلاوری، همواره یکی از ویژگی‌ها و صفاتی است که سبب می‌شود مردم در برابر زور و استبداد ساکت نباشند و از حق خود و ملت‌شان در برابر بیگانگان دفاع کنند. در هشت سال دفاع مقدس، شکست‌های عراق در مقابل نیروهای ایرانی، نشان‌دهنده ضعف دشمن و از طرف دیگر شجاعت و دلاوری رزمندگان بوده است؛ زیرا ایران در شرایطی وارد جنگ شد که مانند رژیم بعثی، حمایت کشورهای دیگر همچنین تجهیزات نظامی نداشت. در این میان، غیرت و رشادت مردم غرب در طول هشت سال دفاع مقدس انکارناشدنی است.

«دایی‌ام می‌گفت: «می‌روم و جنازه‌ها را می‌آورم. برای ما ننگ است جنازه عزیزانمان روی زمین بماند و دشمن به ما بخندد. برای ما بد است. خواب شب خجالتی روز است» (فتاحی، ۱۳۹۷: ۸۷).

حشمت، دایی فرنگیس، تصمیم می‌گیرد جنازه کسانی را که در پی مبارزان روستا رفته بودند، برگرداند، اما عده‌ای مخالفت می‌کنند؛ زیرا معتقدند دشمن پیشروی کرده، ممکن است گرفتار شوند؛ ولی حشمت نمی‌پذیرد و با شجاعت برای آوردن جنازه‌ها روستا را ترک می‌کند.

۳-۳- ستایش و تکریم مجاهدان

همواره کسانی که به دفاع از ملت خود و ارزش‌های آن برخاسته‌اند، مورد عنایت و ستایش بوده‌اند و در طول تاریخ از آن‌ها تجلیل شده است. در بیشتر آثار مرتبط با دفاع مقدس، از مجاهدان و شهیدان گرامی داشته شده، از ایشان به بزرگی یاد شده است. در خاطرات فرنگیس، رزمندگان و شهدای حماسه‌ساز تعظیم شده، از آن‌ها با افتخار سخن گفته می‌شود.

«از دور، یکی از جوان‌های روستا از کوه بالا آمد. تا به ما رسید، پرسید: هواپیماهای خودمان را دیدید؟
آن هلی‌کوپترها مال خلبانان خودمان شیرودی و کشوری هستند. خلبان‌های واردی هستند. خدا پشت
و پناهمان باشد» (فتاحی، ۱۳۹۷: ۱۲۲).

مردم که همیشه شاهد بمباران و گلوله‌باران روستا توسط دشمن هستند، با دیدن هلی‌کوپترهای خودی، خلبانان میهن را ستایش می‌کنند.

۳-۴- روحیه ایثار و شهادت‌طلبی

شهادت در راه اهداف والا و ارزش‌های انسانی، زیباترین و با ارزش‌ترین نوع مرگ و راه رسیدن به وصال حق است. شهادت‌طلبی در دوران دفاع مقدس، با الگوپذیری از سالار شهیدان، امام حسین (ع)، نهایت آرزوی رزمندگان و مجاهدان بود.

«در فرهنگ قرآنی مصداق حیات جاوید است و در معارف نظری دین به‌خصوص در عرفان اسلامی
آخرین مرحله سلوک و شهود عینی محسوب می‌شود» (صنعتی، ۱۳۸۹: ۲۵).

«همه‌اش مشغول جنگ بود یا جمع کردن مین. آن روز را هیچ‌وقت از یاد نمی‌برم. روزی که صفر خودش با
مین شهید شد» (فتاحی، ۱۳۹۷: ۱۷۸).

صفر خوش‌روان به علت روحیه فداکاری که دارد با شجاعت به جمع کردن مین‌ها می‌پردازد، اما در نهایت با همین مین‌ها به شهادت می‌رسد.

۳-۵- وطن‌دوستی

وطن‌دوستی مسأله‌ای است که در تاریخ ایران، از ابتدا وجود داشته و این امر مانع از دست‌درازی بیگانه و اجنبی، در این مرزوبوم بوده است. به تعبیر برخی

«وطن‌دوستی و احساسات ملی - اگر در چارچوب مرزهای درست خود باقی بماند و تنها جنبه مثبت
و اصلاحی داشته باشد- محرک و زمینه‌ساز و مشوق توسعه‌یافتگی می‌شود و منشأ تغییر و تحولات
مثبت در زندگی انسان شده، موجب همبستگی بیشتر و روابط حسنه و احسان و خدمت بیشتر به
هم‌وطنان و کسانی که با آن‌ها زندگی مشترک داریم می‌گردد. در این صورت با عقل و منطق، سازگار
و از نظر اسلام نیز ممدوح و قابل قبول است» (مطهری، ۱۳۷۷: ۵۸).

«رحیم که انگار ترس را توی صورت من دیده بود، گفت: مگر بمیریم و اجازه بدهیم این نمک به
حرام‌ها خاک ما را بگیرند» (فتاحی، ۱۳۹۷: ۷۲).

اوایل جنگ زمانی که صدام قصد پیشروی در مرزهای غرب ایران را داشت، وطن‌دوستی، بسیاری از جوانان ایرانی را به دفاع از خاک واداشت.

۳-۶- خودباوری و امید به آینده و پیروزی

مردم در دوره هشت ساله جنگ، با وجود مشکلات و سختی‌هایی که داشتند، روحیه خودباوری را از دست نداده، به آینده امیدوار و خوش‌بین بودند؛ چرا که کشور ایران آغازگر جنگ نبود و مردم معتقد بودند در این جنگ نابرابر پیروز میدان خواهند بود. منصوری لاریجانی در این باره می‌گوید:

«خودباوری بزرگ‌ترین سرمایه‌ای بود که در دفاع هشت‌ساله رزمندگان ما به‌عنوان دستاوردی مهم نصیب ملت ایران شد، در مرز این خودباوری عنصر ایمان نهفته بود که کارآمدی خود را در چشم‌انداز افکار جهانیان به نمایش درآورد» (منصوری لاریجانی، ۱۳۸۹: ۱۴۴).

«جای ماندن نبود. گفتم: برمی‌گردیم. ارتش ما آن‌ها را عقب می‌زند. نگران نباش» (فتاحی، ۱۳۹۷: ۹۶).
زمانی که عراق به نزدیکی روستای آوه‌زین و گورسفید می‌رسد، فرنگیس به همراه خانواده فرار و روستا را ترک می‌کند، اما به مادرش امید می‌دهد که ارتش خودی، دشمن را شکست می‌دهد و آن‌ها به زودی به خانه‌هایشان برمی‌گردند.

۳-۷- باورهای دینی و مذهبی

از خلقت آدم (ع) تا به حال، باورهای دینی و مذهبی قوی‌ترین عاملی است که انسان‌ها را به جنگ مشکلات سوق می‌دهد؛ زیرا ایمان به خداوند و باورهای مذهبی است که سبب می‌شود مردم حماسه‌ساز شوند.

«شیعه براساس تعالیم قرآنی و سخنان و دستورهای برجای مانده از پیشوایان دین و مهم‌تر از آن، سیره عملی معصومین (ع)، در جهت مقابله با ظلم و جور، حرکت توفنده خود را در گستره تاریخ ادامه داده است» (امیری خراسانی، ۱۳۸۷: ۶۸).

«صورت‌م را چنگ می‌انداختم. به سینه می‌کوبیدم و حسین حسین می‌گفتم. انگار شب عاشورا بود» (فتاحی، ۱۳۹۷: ۸۶).

راوی، مراسم عزاداری برای شهدا را به مراسم عزاداری امام حسین (ع) تشبیه می‌کند.

۳-۸- ستایش امام خمینی (ره) و ولایت‌پذیری

با شروع جنگ ایران و عراق، مردم با حکم جهاد امام خمینی (ره) در جبهه‌ها حضور یافته، به مبارزه با دشمن برخاستند. محوریت همچنین محبت به ایشان تأثیر زیادی در پیروزی‌های ایران داشت که در کتاب فرنگیس بازتاب دارد. همچنین از مقام معظم رهبری، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای به زیبایی سخن رفته است و شور و استقبال مردم برای ورود ایشان به گیلان غرب به تصویر کشیده شده است و مؤلفه ولایت‌پذیری مردم به خوبی نشان داده شده است.

«آن موقع‌ها، گیلان غرب شهر کوچکی بود. روزی که انقلاب پیروز شد، شادی مردم را فراموش

نمی‌کنم. روستایی‌ها روی تراکتورها نشسته بودند و با شادی عکس امام را در دست گرفته بودند» (همان، ۷۰).

تأثیر پذیرفتن روستایی دورافتاده، از انقلاب و امام خمینی (ره) نشان‌دهنده تأثیر معنوی ایشان بر مردم است.

«بالاخره رهبر توی جایگاه ایستاد و برای مردم حرف زد. وقتی از «برآفتاب^۱» و «گیلان‌غرب» و «تنگ حاجیان^۲» حرف می‌زد اشک ریختم. باورم نمی‌شد این‌قدر خوب منطقه ما و دردهای ما را بشناسد» (همان، ۳۱۲).

مقام معظم رهبری به دلیل حضور در جبهه غرب، با مناطق جنگی غرب آشنایی کامل داشتند.

۳-۹- امدادرسانی دولت به مردم جنگ‌زده

در زمان جنگ ایران و عراق، بنیاد جنگ‌زدگان شکل گرفت. این بنیاد به مقداری که در توان داشت، به مردم کمک می‌کرد. نیروهای امداد در مناطق جنگی حاضر شده، به مردم آواره چادر و وسایل دیگر می‌دادند تا به‌طور موقت استفاده کنند. همچنین بعد از بمباران‌هایی که در مناطق مسکونی صورت می‌گرفت، آن‌ها در محل حادثه حضور می‌یافتند و مجروحین را به بیمارستان انتقال می‌دادند.

«یک روز صبح بود که عده‌ای وارد روستا شدند و توی اتاقک نزدیک منبع آب جا گرفتند. مردم را صدا کردند. کسانی که آنجا بودیم، رفتیم. نیروهای بازسازی بودند. گفتند بنیاد جنگ‌زدگان توی گیلان‌غرب است و همه برویم ارزاق و خشکبار و آرد بگیریم» (فتاحی، ۱۳۹۷: ۲۹۷).

۳-۱۰- همدلی و کمک مردم نسبت به یکدیگر

برخی از مردم در دوران جنگ، علاوه بر کمک به خانواده و اقوام خود به دیگران نیز کمک می‌کردند. مردم به دلیل ایمان و ریشه‌های دینی‌ایی که داشتند، یاری‌رساندن به هم‌نوع را وظیفه انسانی خود دانسته، از هیچ کمکی دریغ نمی‌کردند.

«از برکات دیگر دفاع مقدس، رشد فضایل اخلاقی و معنوی در افراد و تقویت ارزش‌های اجتماعی بود» (منصوری لاریجانی، ۱۳۸۹: ۲۸۵).

«یک بار خانواده‌ای را دیدم که هراسان بودند. خسته و خاکی و پیاده بودند. مرد آن‌ها با ترس گفت: خواهر می‌شود آب و نان به ما بدهید؟ سریع رفتم خانه و برایشان آب و چند تا نان ساجی^۳ آوردم. بچه‌هاشان با حرص نان‌ها را می‌خوردند. تعارفشان کردم بیابند خانه» (فتاحی، ۱۳۹۷: ۷۲).

۱. در شمال شرقی گیلان‌غرب واقع شده است.

۲. نزدیک‌ترین تنگه به گیلان‌غرب است که دشت گیلان‌غرب را به دشت دیره در جنوب سرپل ذهاب وصل می‌کند.

۳. نوعی نان محلی که بر روی ورق آهنی دایره‌ای شکل به نام ساج پخته می‌شود.

۳-۱۱- استمرار و مقاومت مردم در ادامه زندگی

متأسفانه زمانی که عراق، تجاوز و پیشروی خود را در خاک ایران آغاز کرد، بیشتر شهرها و روستاهای مرزی توسط دشمن اشغال و به نوعی محل زندگی مردم، خط مقدم شد و خانه و زندگی مردم نابود شد؛ به گونه‌ای که گویی از ابتدا خانه‌ای وجود نداشته است، اما مردم با وجود این مشکلات دست از تلاش برنداشتند و به ساختن دوباره زندگی اقدام کردند و با پشتکار و انگیزه بالایی که داشتند به روال زندگی خود برگشتند.

«دیوار را که بالا آوردیم، اتاق کم‌کم شکل گرفت. یک اتاق که حالا می‌خواست خانه‌ام باشد. یک اتاق حدود نه متری بود؛ یک سرپناه» (فتاحی، ۱۳۹۷: ۱۵۶).

فرنگیس و همسرش علیمردان، زمانی که به اسلام‌آباد مهاجرت می‌کنند، به‌طور موقت در خانه برادر علیمردان ساکن می‌شوند، فرنگیس بالای کوه نزدیک خانه برادر شوهرش اتاقی می‌سازد تا سرپناشان باشد.

۳-۱۲- مدارا با اسیران جنگی

همواره در طول تاریخ، کسانی که بر حق بوده، دارای خصلت انسانی بوده‌اند، با اسیران جنگی رفتار معقولی داشته‌اند و آن‌ها را آزار و اذیت نکرده‌اند. در جنگ ایران و عراق نیز تعدادی از نیروهای دشمن به اسارت درآمدند، اما ایرانیان به دلیل آموزه‌های شیعی که در وجودشان نهادینه شده بود همچنین توصیه امام خمینی (ره) که فرمودند:

«افرادی از دشمن که به‌عنوان اسیر در اختیار شما قرار می‌گیرند، هرگز مورد خشونت و آزار قرار ندهید. همچنین که سنت اسلامی است به اسیران محبت و مهربانی کنید و البته دولت اسلامی به‌موقع آن‌ها را محاکمه و عدالت را در مورد آن‌ها اجرا خواهد کرد» (امام خمینی، ۱۳۸۹: ۱۲۶).

مردم نیز با اسرا مدارا کرده، هیچ‌گاه مانند دشمن عمل نکردند.

«اسیر آرام نشسته بود. ... وقتی سرِ خونی‌اش را دیدم، دلم سوخت. گفتم باید مرهم برای زخمش درست کنیم. به پدر گفتم: یک کم از چایی خشکی که آورده‌ایم، خرد کن. جای خرد شده را با کمی زردچوبه روی زخمش ریختم و با پارچه بستم» (فتاحی، ۱۳۹۷: ۱۱۴).

۳-۱۳- استفاده از صور خیال

یکی دیگر از مؤلفه‌هایی که در کتاب فرنگیس هرچند کم نمود دارد، بهره‌گیری از صور خیال است. نویسنده ناخودآگاه از استعاره، تشخیص و تشبیه استفاده می‌کند و مؤلفه پایداری می‌سازد همچنین فضای خاطره را برای مخاطب ملموس‌تر می‌کند؛ زیرا

«سبک ادبی، نگرشی احساسی و مخیل (خیال‌انگیز) به جهان درون و بیرون است که با زبانی احساسی (عاطفی) و مخیل (تصویری) بیان می‌شود؛ زبانی که عواطف‌گوینده را به شنونده و خواننده منتقل می‌کند» (شمیسا، ۱۳۸۳: ۱۱).

با این اوصاف هنگامی که در اثری از صور خیال بهره گرفته می‌شود، روح مخاطب لذت بیشتری می‌برد.

«جلوی در ایستاده بود و با دهان باز به خانه‌ام که لانه کرکس‌ها شده بود، نگاه می‌کرد» (فتاحی، ۱۳۹۷: ۱۲۶).

در اینجا لانه کرکس‌ها، استعاره از خانه فرنگیس است که عراقی‌ها آن را غصب کرده، مجروحان را در آنجا مداوا می‌کردند.

۴- بررسی مؤلفه‌های منفی پایداری در کتاب فرنگیس

طبق بررسی انجام شده، مؤلفه‌های منفی پایداری در کتاب فرنگیس، در قالب ۹ عنوان شمارش‌پذیر است که در ادامه توضیح مختصری برای هر عنوان آورده می‌شود.

۴-۱- توصیف ویرانگری و جنایت دشمن

در کتاب فرنگیس مؤلفه‌های منفی‌ایی چون بمباران و گلوله‌باران، توصیف شهیدان و مجروحان، توصیف ویرانی روستاها و شهرها، توصیف کشته‌شدن حیوانات به دست دشمن و مین‌گذاری دشمن، جنایت دشمن شناسانده می‌شود.

۴-۱-۱- بمباران و گلوله‌باران

بمباران و گلوله‌باران یکی از پربسامدترین مؤلفه‌های منفی در کتاب فرنگیس است. رژیم بعثی، بمب‌ها را ظالمانه بر سر مردم بیچاره فرو می‌ریزد و آن‌ها چاره‌ای جز پناه گرفتن در دل صخره‌ها یا کشته شدن در برابر این حمله‌های هوایی ندارند. بسیاری از کودکان و زنان بی‌گناه در اثر این بمباران‌ها به طرز فجیعی کشته می‌شوند و گاه هواپیماهای دشمن با شکستن دیوار صوتی، رعب و وحشت را در دل مردم روستا ایجاد می‌کند؛ علاوه بر این، دشمن پا را فراتر نهاده، برخلاف معاهده‌های بین‌المللی که بمباران شیمیایی را منع کرده‌اند، اقدام به بمباران شیمیایی می‌کند.

«هرچند در طول سال‌های بین دو جنگ و پس از جنگ دوّم جهانی در برخی نقاط دنیا به صورت محدود از سلاح‌های شیمیایی استفاده شد، اما در عمل تا پیش از تجاوز عراق به ایران از این سلاح‌ها به صورت وسیع در هیچ جنگی استفاده نشد» (خاطری، ۱۳۸۶: ۱۸ و ۱۹).

«توی آسمان، پر بود از هواپیما؛ هواپیماهای سیاه...

نمی‌دانستیم باید چه کار کنیم. هواپیماها لحظه به لحظه نزدیک‌تر می‌شدند. یک‌دفعه از زیر دل هواپیماها، بمب‌های سیاه رو به پایین آمد...

تا آن وقت نمی‌دانستیم بمباران می‌تواند این قدر وحشتناک باشد» (همان، ۷۸).

۴-۱-۲- توصیف شهیدان و مجروحان

یکی دیگر از مؤلفه‌های منفی که در کتاب فرنگیس بسامد بالایی دارد، توصیف شهیدان و مجروحان جنگی است. کشته‌شدن افراد غیرنظامی و توصیف صحنه‌های غم‌انگیز و دردآوری که بیانگر جنایت و بی‌رحمی دشمن است. مردم بارها شاهد این جنایات وحشتناک هستند و نفرتشان روز به روز نسبت به دشمن بیشتر شده، برای انتقام، مبارزه و مقاومتشان سخت‌تر می‌شوند و مشاهده این صحنه‌ها سبب جا زدن و از دست دادن روحیه محکم مردم نمی‌شود.

«جوی خون راه افتاده بود. تگه‌های بدن آدم‌ها این طرف و آن طرف افتاده بود. تا آن موقع چنین صحنه‌ای ندیده بودیم. دختری بود که دستش قطع شده بود. وقتی او را بلند کردم، دستش به کناری افتاد» (فتاحی، ۱۳۹۷: ۱۸۱).

۴-۱-۳- توصیف ویرانی روستاها و شهرها

یکی دیگر از جنایات دشمن، تخریب روستاها و شهرها بود. دشمن با این کار نه تنها خسارت‌های جبران‌ناپذیری را به مردم وارد می‌کرد؛ بلکه موجب آوارگی، کمبود امکانات و خیلی دیگر از مشکلات می‌شد. این ویرانی‌ها که بیشتر از طریق بمباران و موشک‌باران صورت می‌گرفت و به اعتقاد صاحب‌نظران در این زمینه، حمله‌های دشمن در اصل «درگیر کردن مردم به صورت مستقیم با نتایج خسارت‌بار جنگ بود» (درودیان، ۱۳۸۹: ۳۹).

«مراتع آتش گرفته بودند. آتش توی مزارع زیانه می‌کشید. به مزرعه‌ای که کنارم بود، نگاه کردم. قسمتی از محصول آتش گرفته بود و می‌سوخت» (فتاحی، ۱۳۹۷: ۹۵).

فرنگیس در خاطراتش، خرابی و ویرانی‌ها را توصیف کرده، شرایط آن دوره را به روشنی بیان می‌کند.

۴-۱-۴- توصیف کشته شدن حیوانات به دست دشمن

کشتن حیوانات به وسیله دشمن مسأله‌ای است که در کتاب فرنگیس با آن روبه‌رو هستیم. رحم نکردن دشمن حتی به حیوانات، موضوعی است که تنها از افراد سفاک و وحشی برمی‌آید. این عمل پلید، یادآور کشتار حیوانات در زمان مغول است که در کتاب‌های تاریخ ادبیات ایران، ثبت شده است.

«بکینه تغاجار فرمان شده بود تا شهر را از خرابی چنان کنند که در آنجا زراعت توان کرد و تا سگ و گربه آن را به قصاص زنده نگذارند» (جوینی، ۱۳۹۱: ۲۲۹).

«گوسفندهای دایی‌ام روی زمین افتاده بودند. بعضی‌هاشان دو نیم شده بودند. بعضی‌هاشان داشتند جان می‌کنند و روی خاک‌ها و آسفالت جاده دست‌وپا می‌زدند» (فتاحی، ۱۳۹۷: ۲۶۸).

۴-۱-۵- مین‌گذاری دشمن

دشمن با اشغال روستاها و مناطق مرزی، اقدام به مین‌گذاری دشت‌ها و زمین‌های ایران می‌کند. زمانی که نیروهای ایرانی این مناطق را باز پس می‌گیرند، با مشکل «مین» مواجه می‌شوند. کلمه مین از واژه لاتین «mina» گرفته شده است. از نظر ریشه‌ای به معنای خارج کردن مواد معدنی از زمین است. مین‌ها را می‌توان به دو دسته بزرگ تقسیم نمود؛ مین‌های رو زمینی و مین‌های زیرزمینی. مین‌های زیرزمینی گاهی به کوچکی یک سیگار هستند که تنها با فشار یک پا منفجر می‌شوند. گاهی هم مثل مین‌های ضد تانک آن‌قدر بزرگ‌اند که انفجار آن‌ها هیچ اثری از قربانی به‌جا نخواهد گذاشت. انفجار مین به علت تغییر شیمیایی سریع ماده جامد یا مایع به گاز یا آزاد شدن انرژی زیاد رخ می‌دهد که آسیب انفجاری اولیه معمولاً در ارگان‌های دارای گاز در بدن خصوصاً در گوش میانی، ریه‌ها و روده رخ می‌دهد (ن.ک: سروش، ۱۳۸۵: ۹، ۱۲ و ۲۶). این عمل دشمن پیامدهای روانی و مشکلات بسیاری را برای مردم بیچاره به جای می‌گذارد.

«در اصل، مین ما را بیچاره کرد، نه هواپیماها. هرچه رحیم و ابراهیم و خوش‌روان و بقیه نیروها به

بچه‌ها هشدار می‌دادند، فایده نداشت. بچه‌ها وقتی چیز عجیبی می‌دیدند، برمی‌داشتند یا می‌رفتند به جاهای مختلف برای بازی و گرفتار مین و نارنجک می‌شدند» (فتاحی، ۱۳۹۷: ۱۷۸).

۲-۴- تجاوز و پیشروی دشمن در خاک ایران

زمانی که جنگ آغاز شد، دشمن به دلیل نوپا بودن انقلاب و غافلگیری نیروهای خودی قسمتی از روستاها و شهرهای مرزی را اشغال کرد.

«تجاوز و تهاجم سراسری رژیم عراق، در عین سنگینی با سرعت عجیبی همراه بود که حکایت از اهداف از پیش برنامه‌ریزی شده آن‌ها دارد و برای جمهوری اسلامی ایران، اگرچه حمله رژیم عراق قابل پیش‌بینی بود، اما با این حجم و گستردگی، غافلگیرانه و غیرقابل تصور بود» (منصوری لاریجانی، ۱۳۸۹: ۱۲۶).

«تمام دشت، پراز تانک و ماشین عراقی بود. داشتند جلو می‌آمدند. قلبم تند می‌زد. کمی جلوتر، سربازهاشان را دیدم که از جاده سرازیر شده بودند و داشتند وارد روستا می‌شدند. با زبان عربی و بعضی‌هاشان با زبان گُردی حرف می‌زدند» (فتاحی، ۱۳۹۷: ۹۴).

۳-۴- مهاجرت و فرار مردم از مناطق و روستاهای مرزی

در طول تاریخ با آغاز جنگ میان دو کشور، مردم غیرنظامی چاره‌ای جز مهاجرت نداشته‌اند. زنان و کودکان و سالمندان به اجبار و برای حفظ جان، خانه‌هایشان را ترک کرده، به روستاها و شهرهای مجاور می‌رفتند؛ اما این اقدام مشکلات دیگری در پی داشت. علاوه بر تراکم جمعیت در شهرها و روستاهای دیگر، مشکلات ناشی از فقر و بیکاری در زمان جنگ و احساس سربار بودن برای دیگران، مردم را از لحاظ روحی آسیب‌پذیر می‌کرد. در کتاب فرنگیس یکی دیگر از مؤلفه‌های منفی پایداری، مهاجرت مردم جنگ‌زده است و این مهاجرت و فرار تا پایان کتاب ادامه دارد.

«از این برابیم سخت‌تر نبود که اجنبی بیاید و خانه‌ات را بگیرد و تو با خواری، بگذاری و بروی. چند بار دیگر برگشتم و به روستا و چشمه گورستان نگاه کردم. می‌دانستم دوباره برمی‌گردم و به خانه‌ام سر می‌زنم. دلم قرص بود، اما ناراحت بودم. رو به روستا دست تکان دادم و با صدای بلند گفتم: خداحافظ خالو! خداحافظ آوه‌زین. خداحافظ گورسفید» (همان، ۱۳۰ و ۱۳۱).

۴-۴- آوارگی و بی‌سرپناهی جنگ‌زدگان

یکی از مهم‌ترین مشکلات جنگ، آوارگی جنگ‌زدگان است که سبب مشکلات دیگری می‌شود. در جنگ ایران و عراق، مردم شهرها و روستاهای مرزی برای در امان ماندن از بمباران و حمله‌های دشمن به کوه‌ها و مناطق امن پناه می‌بردند. گرسنگی و تشنگی مردم آواره همچنین نبود امکانات، برای مردم سخت و طاقت‌فرسا بود، اما مردم در برابر این مشکلات، از خود استقامت و پایداری نشان داده، تسلیم نشدند. در کتاب فرنگیس، آوارگی و بی‌سرپناهی جنگ‌زدگان

بسامد بالایی دارد و مردم با حمله‌های هوایی و زمینی دشمن مجبور می‌شوند به کوه‌های اطراف پناه بگیرند و روزهای متعددی را بدون امکانات سپری کنند.

«دوازده شب در کوه‌ها بودیم؛ در کوه‌های «آوه‌زین» و «چغالوند». فقط آب داشتیم و گاهی پنهانی به روستا می‌رفتیم و آرد برمی‌داشتیم» (همان، ۱۱۹).

۴-۵- کمبود امکانات و غذا

در طول هشت سال دفاع مقدس، در سراسر ایران مردم با کمبود امکانات مواجه بودند، اما این معضل در مناطق جنگی بیشتر بازتاب داشت. کمبود امکانات رفاهی، پزشکی، آموزشی و کمبود امکانات دیگر از سختی‌هایی بود که مردم جنگ‌زده با آن دست و پنجه نرم می‌کردند و با شرایط پیش آمده سازگار شده، با مقاومت دلیرانه موانع را پشت سر می‌گذاشتند.

«زمستان و برف، با هم از راه رسیدند. مجبور بودیم در «دولابی» بمانیم. سرما تا مغز استخوانمان را می‌سوزاند. چراغ‌های علاءالدین نمی‌توانستند چادر را گرم کنند. از سرما می‌لرزیدیم و دست و پامان سرخ می‌شد» (فتاحی، ۱۳۹۷: ۱۴۸).

۴-۶- غارت

یکی از آثار و پیامدهای جنگ، غارت اموال عمومی است. معمولاً دشمن و افراد بزهکار اشیای گران‌بها و اموال مردم را غارت می‌کنند. در جنگ ایران و عراق، زمانی که دشمن شهرها و روستاها را اشغال می‌کند، اموال و دارایی مردم را نیز غارت می‌کند.

«پس از هجوم وحشیانه نیروهای ارتش متجاوز عراق به مناطق مرزی ایران و اشغال ده‌ها شهر و روستای کشورمان، رژیم عراق با تشکیل ستادهایی به نام «ستاد غنائم» در شهرهای اشغالی، به غارت اموال مردم اقدام کرد» (پورمحمدی، ۱۳۸۵: ۶۶).

«به مغازه طلافروشی رسیدم. طلاهای مغازه غارت شده بود» (فتاحی، ۱۳۹۷: ۲۸۶).

۴-۷- همکاری منافقان با دشمن

پس از پذیرش قطعنامه ۵۹۸ از سوی ایران، منافقین با همکاری رژیم بعثی، به مرزهای غربی ایران تجاوز و پیشروی کردند، اما با یاری خداوند و فرماندهی کارآمد نیروهای ایرانی، دشمن و منافقین به محاصره رزمندگان درآمدند و شکست خوردند. در کتاب فرنگیس، به حمله دشمن با همکاری منافقین اشاره می‌شود.

راوی ناگفته‌های زیادی را درباره زمانی که منافقان وارد روستا می‌شوند، بیان می‌کند و چهره خائنان را نشان می‌دهد:

«جلوی یکی از نظامی‌ها را گرفتم و پرسیدم: برادر، چه شده؟ چه کار باید بکنیم؟
با وحشت گفت: فقط فرار کن، خواهر. همین الآن برو. توی روستا نمان. به‌خاطر آبرو و عزتت، برو...
عراقی‌ها با منافقین حمله کرده‌اند» (فتاحی، ۱۳۹۷: ۲۴۶).

۴-۸- توصیف چهره رنج کشیده و مظلوم مردم جنگزده

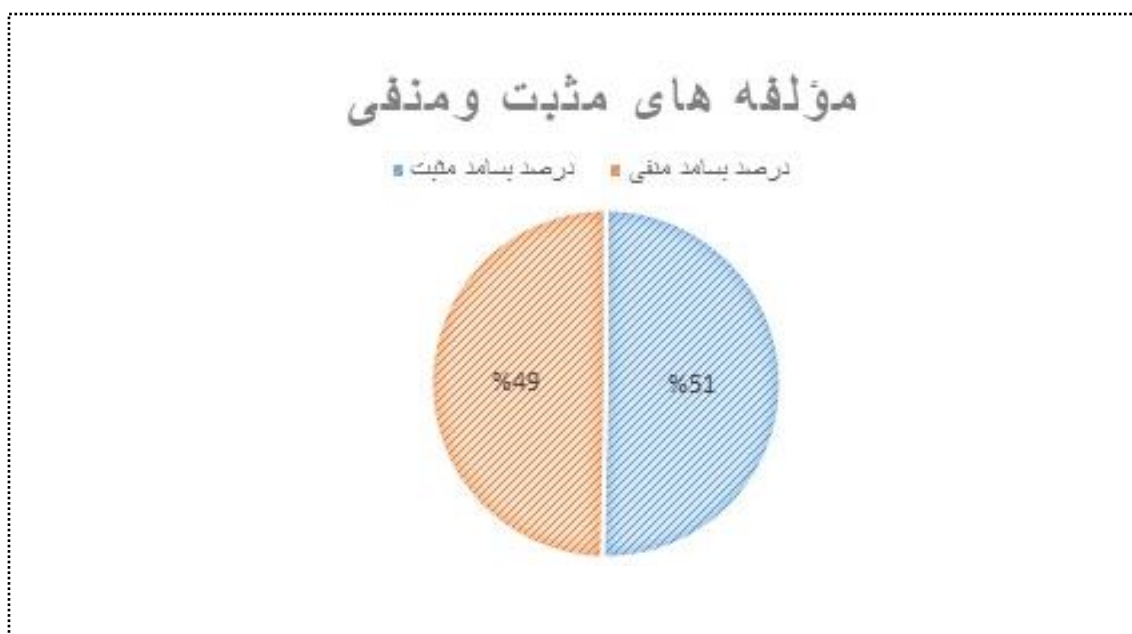
اصولاً کتاب‌هایی که در حوزه دفاع مقدس نگاشته می‌شوند، بیشتر به موضوع فقر و رنج مردم معمولی می‌پردازند؛ زیرا ادبیات وسیله‌ای برای بیان درد و رنج‌های مردم بوده است. در کتاب فرنگیس، این مؤلفه جایگاه خاصی دارد و سراسر آن، توصیف افراد زحمت‌کش و مظلوم است و هیچ‌گاه این فقر، مانع از ادای دین آن‌ها به تکلیف الهی و وظیفه ملی نبوده است.

«فقیر بودیم و غذایمان ساده بود. عادت کرده بودیم کم بخوریم و ساده بپوشیم. بعضی وقت‌ها که خانه همسایه‌ها را می‌دیدم، حسودی‌ام می‌شد» (همان: ۵).

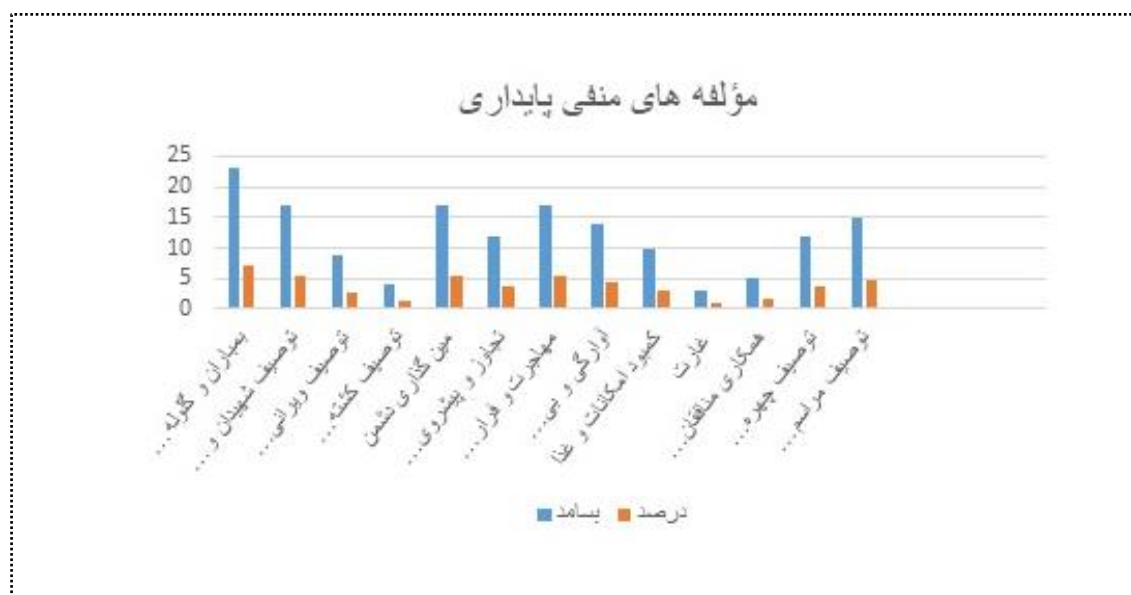
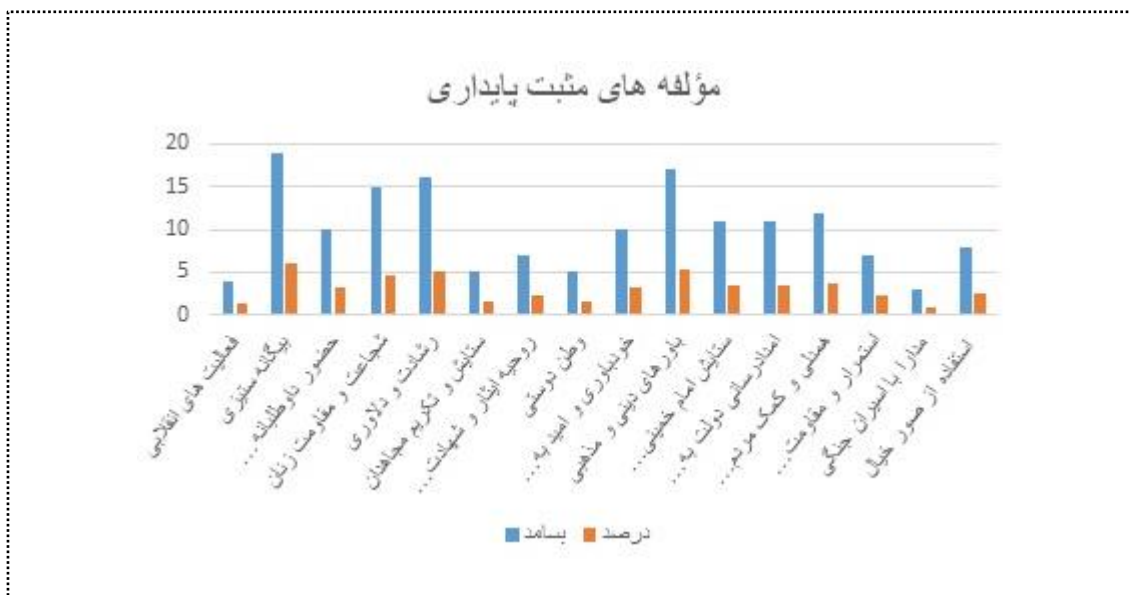
۴-۹- توصیف مراسم عزاداری برای شهدا

یکی از مؤلفه‌هایی که در کتاب فرنگیس مطرح می‌شود توصیف مراسم عزاداری برای شهداست. تقریباً می‌توان گفت در جای‌جای کتاب این موضوع بازتاب دارد و خواننده با مطالعه این بخش‌های کتاب بیشتر با خانواده‌های عزادار و مقاوم جنگ احساس همدردی می‌کند. مراسم عزاداری برای جوانان مبارز و شجاعی که جان خود را فدای وطن و ارزش‌های دینی می‌کنند.

«هشت نفر از ده ما رفته بودند و حالا توی آن تنگ غروب، شیون بود و واویلا. شیونی به راه افتاد که سابقه نداشت. مردها و زن‌ها صورت‌هاشان را می‌خراشیدند. موها را می‌کنند و دوردست‌ها حلقه می‌کردند» (همان: ۱۶).

۱. شیوه عزاداری مردم غرب کشور است که در سوگ عزیزانشان انجام می‌دهند و برخی معتقدند این شیوه‌های عزاداری اشتراکاتی با آداب سوگواری در شاهنامه دارد (سالمیان و کهریزی، ۱۳۹۱: ۸۶-۹۷).

۵- نتیجه گیری

مؤلفه‌های پایداری در کتاب فرنگیس به دو دسته مثبت و منفی تقسیم شده است: بسامد مؤلفه‌های مثبت برحسب درصد به ترتیب بیگانه‌ستیزی ۵/۹۷، باورهای دینی و مذهبی ۵/۳۴، رشادت و دلوری ۵/۰۳، شجاعت و مقاومت زنان ۴/۷۲، همدلی و کمک مردم نسبت به یکدیگر ۳/۷۷، ستایش امام خمینی (ره) و ولایت‌پذیری ۳/۴۶، امدادسانی دولت به مردم جنگ‌زده ۳/۴۶، حضور داوطلبانه مردمی در جبهه‌های جنگ با دشمن ۳/۱۴، خودباوری و امید به آینده و پیروزی ۳/۱۴، استفاده از صور خیال ۲/۵۱، روحیه ایشارطلبی و شهادت‌طلبی ۲/۲۰، استمرار و مقاومت مردم در ادامه زندگی ۲/۲۰، ستایش و تکریم مجاهدان ۱/۵۷، وطن‌دوستی ۱/۵۷، فعالیت‌های انقلابی ۱/۲۶ و مدارا با اسیران جنگی ۰/۹۴ درصد است.

بسامد مؤلفه‌های منفی نیز به ترتیب بمباران و گلوله‌باران هوایی ۷/۲۳، توصیف شهیدان و مجروحان ۵/۳۴، مین‌گذاری دشمن ۵/۳۴، مهاجرت و فرار مردم ۵/۳۴، توصیف مراسم عزاداری برای شهدا ۴/۷۲، آوارگی و بی‌سرپناهی مردم جنگ‌زدگان ۴/۴۰، تجاوز و پیشروی دشمن در خاک ایران ۳/۷۷، توصیف چهره رنج‌کشیده و مظلوم مردم جنگ‌زده ۳/۷۷، کمبود امکانات و غذا ۳/۱۴، توصیف ویرانی روستاها و شهرها ۲/۸۳، همکاری منافقان با دشمن ۱/۵۷، توصیف کشته شدن حیوانات به دست دشمن ۱/۲۶ و غارت ۰/۹۴ درصد است. بسامد مؤلفه‌های مثبت نشان‌دهنده این است که در کتاب فرنگیس مردم گیلان غرب علاوه بر باورهای دینی‌ایی که دارند، شجاع و مبارزه‌جو با دشمن معرفی شده‌اند. در مقابل، نویسنده به چهره منفی جنگ و پیامدهای منفی آن نیز اشاره کرده است. بسامد بالای این مؤلفه‌ها، بیانگر جنایات صدام و کشتار مردم بی‌گناه به دست رژیم اوست.

فهرست منابع

۱. نهج‌البلاغه (۱۳۸۹). ترجمه محمد دشتی. قم: قیام.
۲. آقا بابایی، زهره. (۱۳۸۵). نگرشی بر اصول و مبانی مدیریت نظامی جمهوری اسلامی ایران در هشت سال دفاع مقدس. تهران: نقش بیان.
۳. آقاخان‌بیژنی، محمود؛ صادقی، اسماعیل و صفری، جهانگیر. (۱۳۸۹). «تحلیل چند مؤلفه پایداری در آثار شاعران پایداری». *ادبیات پایداری*، سال ۶، شماره ۱۰، صص ۱-۲۱.
۴. ابراهیم تبار، ابراهیم. (۱۳۹۶). «تحلیل مؤلفه‌های ادبیات پایداری در اشعار سیمین بهبهانی». *ادبیات پایداری*. سال ۹، شماره ۱۶، صص ۱-۲۰.
۵. امیری خراسانی، احمد؛ حسن پور، عسگر. (۱۳۸۹). «مؤلفه‌های پایداری در سیمای شخصیت‌های رمان دفاع مقدس». *ادبیات پایداری*، ۱ (۲)، صص ۳۱-۴۲.
۶. امیری خراسانی، احمد؛ احسانی، عبدالحمید. (۱۳۹۳). «مؤلفه‌های پایداری در اشعار فارسی علامه اقبال لاهوری». *ادبیات پایداری*، سال ۶، شماره ۱۵، صص ۱-۲۴.
۷. امیری خراسانی، احمد. (۱۳۸۷). *نامه پایداری*. تهران: بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس.
۸. باوان‌پوری، مسعود؛ فدوی، طیبه و لرستانی، نرگس. (۱۳۹۶). «جلوه‌های ادب پایداری در شعر نسیم شمال با تکیه بر دیوان باغ بهشت». *ادبیات پایداری*، سال ۹، شماره ۱۷، صص ۱-۲۰.
۹. بیگ‌زاده، خلیل؛ الماسی، عطا. (۱۳۹۵). «جلوه‌های مقاومت در شعر یدالله بهزاد کرمانشاهی». *ادبیات پایداری*، سال ۸، شماره ۱۵، صص ۱۰۳-۱۲۵.

۱۰. پورمحمدی، نعمت‌الله. (۱۳۸۵). *حقوق بشر دوستانه*. تهران: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.
۱۱. جوینی، عطا ملک‌بن محمد. (۱۳۹۱). *تاریخ جهانگشای*. تصحیح محمد قزوینی، چاپ دوم. تهران: نگاه.
۱۲. جهانشاهی‌افشار، علی؛ روستا، جمشید. (۱۳۹۲). «هجوم مغول به ایران و مؤلفه‌های پایداری در اشعار سیف فرغانی». *ادبیات پایداری*، سال ۵، شماره ۹، صص ۹۴-۱۱۷.
۱۳. خاطری، شهریار. (۱۳۸۶). *جنگ شیمیایی عراق علیه ایران به روایت سازمان ملل متحد*. تهران: بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس.
۱۴. خمینی، روح‌الله. (۱۳۸۹). *صحیفه امام*، جلد ششم، چاپ پنجم. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۱۵. درودیان، محمد. (۱۳۸۹). *پایان جنگ: سیری در جنگ ایران و عراق*، ج ۵. تهران: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.
۱۶. سالمیان، غلامرضا؛ کهریزی، خلیل. (۱۳۹۱). «مقایسه برخی آیین‌های سوگواری مردم کرمانشاه با آیین‌های سوگواری در شاهنامه». *فصلنامه ادبیات و زبان‌های محلی*، سال ۲، شماره ۱، صص ۸۵-۹۸.
۱۷. سروش، احمدرضا؛ سروش، محمدرضا. (۱۳۸۵). *خسارات انسانی ناشی از انفجار مین*. تهران: پژوهشکده مهندسی و علوم پزشکی.
۱۸. شمیسا، سیروس. (۱۳۸۳). *بیان و معانی*، چاپ هشتم. تهران: فردوس.
۱۹. شیخ، مهدیه. (۱۳۹۶). بررسی زبان زنانه در پنج اثر داستانی ادبیات پایداری (شمار ۱۴۳ یکشنبه آخر، دختر شینا، فرنگیس، زیتون سرخ). علیرضا محمودی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی. دانشگاه زابل.
۲۰. صنعتی، محمدحسین. (۱۳۸۹). *آشنایی با ادبیات دفاع مقدس*. تهران: بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس.
۲۱. غنی‌پور ملک‌شاه؛ خلیلی، احمد و مهدی‌نیا چوبی، سیدمحسن. (۱۳۹۱). «تحلیل مؤلفه‌های پایداری در اشعار طاهره صفارزاده». *ادبیات پایداری*، سال ۴، شماره ۷، صص ۱۴۰-۱۷۶.
۲۲. فتاحی، مهناز. (۱۳۹۷). *فرنگیس*، چاپ ششم. تهران: سوره مهر.
۲۳. کمالی‌بانایی، مهدی‌رضا؛ ممتحن، مهدی. (۱۳۹۵). «واکاوی شاخصه‌های پایداری در اشعار میرزاده عشقی». *ادبیات پایداری*، سال ۸، شماره ۱۴، صص ۱۹۵-۲۱۵.

۲۴. محمدیان، عباس؛ رجیبی، مسلم. (۱۳۹۵). «جلوه‌های ادبیات پایداری در اشعار حمیدی سبزواری». *ادبیات پایداری*، سال ۸، شماره ۱۸، صص ۳۲۹-۳۵۰.

۲۵. محمودی، اعظم؛ ظهیری‌ناو، بیژن و صلاحی، عسگر. (۱۳۹۵). «بررسی مؤلفه‌های پایداری در رمان زمین سوخته». *مطالعات ادبیات عرفان و فلسفه*، سال ۲، شماره ۳، صص ۳۶۴-۳۷۸.

۲۶. مدرسی، فاطمه؛ رستمی، فرشته. (۱۳۹۳). «جلوه‌های پایداری در سروده‌های فرخی یزدی». *ادبیات پایداری*، سال ۶، شماره ۱۰، صص ۲۵۳-۲۷۱.

۲۷. مرتوس، جولی‌ای. (۱۳۸۳). *زن، جنگ و بحران*. ترجمه نجله خندق. تهران: قصه.

۲۸. مطهری، مرتضی. (۱۳۶۱). *پیرامون انقلاب اسلامی ایران*. قم: جامعه مدرسین.

۲۹. _____ (۱۳۷۷). *خدمات متقابل اسلام و ایران*، چاپ بیست و ششم. تهران: صدرا.

۳۰. منصوری لاریجانی، اسماعیل. (۱۳۸۹). *آشنایی با دفاع مقدس*، چاپ پنجم. قم: خادم‌الرضا.